

Konsultat rajonale me gazetarë: Instrumentet për zbardhjen e fakteve mbi krimet e luftës në ish Jugosllavi

Sarajevë, Bosnja dhe Hercegovina
Më 29 shtator 2007

Organizatorët e konsultave ishin Fondi për të Drejtën Humanitare, Qendra Kërkimore-Dokumentuese dhe Documenta, në bashkëpunim me Shoqatën e gazetarëve të BH, Shoqatën e gazetarëve të pavarur të Vojvodinës, Shoqatën e gazetarëve të pavarur të Serbisë, Qendrën Ndërkombëtare për edukimin e gazetarëve (Kroaci) dhe Qendrën ndërkombëtare për drejtësi **tranzicionale** (ICTJ). Kanë marrë pjesë 31 gazetarë, fjalën hyrëse e kanë mbajtur Nataša Kandić (Fondi për të Drejtën Humanitare, Serbi), Vesna Teršelić (Documenta, Kroaci) dhe Mirsad Tokača (Qendra Kërkimore-Dokumentuese, BH), ndërsa moderatorët kanë qenë Nerma Jelačić (BIRN BH) dhe Rade Radovanović (TV Avala, Serbi). Mbi tubimin kanë informuar Beta dhe Agjencioni VranjePress.

Qasja rajonale është posaçërisht e rëndësishme në informimin për krimet e luftës.

Është tejet e rëndësishme që në këtë rajon të përkra-hemi mes vetit, dhe është tejet i rëndësishme qasja rajonale në raportimin për këto tema, siç është informimi për krimet e luftës, ngase njerëzit e këtij rajoni kanë qenë njerëzit që kanë luftuar në këto hapësira, kanë qenë pjesë e ushtrive, viktimat të krimeve të luftës, dhe ata kanë edhe familje në atë vend tjetër, ose kanë lidhje gjaku, ose kanë miq. Për këtë arsye është tejet i rëndësishëm solidari-teti profesional në rajon. (Borka Rudić, Shoqata e gazetarëve e BH, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007.)

Mund të bëjmë shumë edhe nëse në një mënyrë prej gazetarëve nuk do të pranohen kufijtë mes nesh, por do të shkonim dhe jepnim informatat njëri tjetrit, do të shkruajmë se si janë bërë krimet edhe në këtë, edhe në atë anën tjetër, edhe në një mjedis të tretë. (...) Ndoshta do të mund të bëheshin edhe ekipe, dhe nëse në Beograd janë gjetur kufomat dhe atje janë disa gjeneralë që për këtë e kanë dhënë urdhrin, dhe viktimat janë të Kosovës, atëherë do të mund të bënim në nivelin rajonal ekipet e gazetarëve, që do të hulumtojmë rastin dhe pastaj publikojmë raportin. (Nadira Avdić Vllasi, Radio Televizioni i Kosovës Kosovë, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007.)

Për plasmanin e të drejtës tranzicionale në mediat duhet të sigurohet përkrahja e redaktorëve.

Asnjëherë nuk mund të flasim vetëm për gazetarin dhe nuk mund të ketë asnjë nismë të tyre, sado që ata janë korrekt dhe duan që të zbardhin të vërtetën, nëse nuk e kanë përkrahjen e shefave të tyre. (...) Nëse mediumi është privat, mund t'ju largojnë menjëherë, pa asnjë problem për ta. (Nadira Avdić Vllasi, Radio Televizioni i Kosovës Kosovë, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007.)

Gazetarët kanë mundësi të hulumtojnë, por nuk kanë mundësi të botimit. Kjo është çështje kyçe këtu, si të transmetohen gjërat. Propozimi im është që të shkohet me letër transmetuesve publikë, të provohet që të fitohet përkrahja nga redaktorët që ata e duan këtë, se do ta transmetojnë dhe

pastaj të shkohet edhe te televizionet më të vogla, lokale, sepse ato shikohen mjaft në qytetet e vogla. (Borka Rudić, Shoqata e gazetarëve e BH, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Shoqatat e gazetarëve duhet t'i lajnë hesapet me anëtarët e shoqatës që kanë përhapur propagandën luftënxitëse.

Sa i përket dënimit të gazetarëve për propaganda luftënxitëse, është iluzore të pritet që do të ndodh kjo. Nëse nuk ka ndodhur në 15 vitet e fundit, atëherë më parë do të përgjigjet gjenerali Veljko Kadijević për Vukovarin, se sa gazetari. (Hrvoje Zovko, Radio Televizioni Kroat HRT, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007.)

Është vonë që të gjykohen gazetarët. Ose, a mund të gjykohen gazetarët kur nismëtarët kryesor të krimit dhe kriminelët më të mëdhenj në këto hapësira nuk janë dënuar? (...) Unë kam më shumë prirje që bashkësia e gazetarëve të spastrojë llogaritë me të kaluarën dhe kolegët që kanë bërë propagandë në bazë të parimeve etike (...) Cila shoqatë e gazetarëve e ka përjashtuar ndonjë anëtar të vetin nga shoqata për shkak se ka punuar pandershëm gjatë luftës?

(Borka Rudić, Shoqata e gazetarëve e BH, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Gjykimet për krimet e luftës kanë efekt të madh edhe kur dënimi nuk është adekuat me krimin e bërë.

Ne gazetarët, para së gjithash, jemi të prirë shumë shpesh që edhe gjykimet për krimet e zakonshme dhe krimet e luftës t'i shohim si garë, ndeshje. Dallimi është shumë i madh. Tek ndeshjet në fund është i rëndësishëm vetëm rezultati. Në procesin gjyqësor nuk është vetëm pesha e dënimit ajo që matet. Konkretisht, në rastin e Ovčar-ës megjithatë është arritur diçka, është konstatuar pa dyshim se është bërë një krim tepër i rëndë dhe këtë askush nuk mund ta mohojë, pa marrë parasysh lartësinë e ndëshkimit për Mërksić-in ose Šljivančanin-in, apo lirimin e Radić-it. (Dejan Anastasijević, javorja Vreme, Serbi, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Pjesëmarrësit kanë qenë të ndarë në mendime se a është opinioni i interesuar për temat e krimeve të luftës.

Mendoj se në Serbi më nuk ka problem që të shkruhet dhe raportohet për krimet e luftës, por këto askush më nuk i përcjell, prandaj mendoj se duhet të gjendet mënyra se si të sensibilizohet opinioni publik. (Bojan Tončić, gazetar i pavarur, Serbi, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Mendoj se është kyçe që të pajtohemi me kolegët që mendojnë se tema e krimit të luftës thjesht është tejkaluar, se populli nuk do më të dëgjoj mbi këtë temë. Konsideroj se mediat thjesht nuk janë këtu që të përmbushin shijen e popullit, dhe se duhet t'ua ngopin urinë me do tema të reja. Ne jemi ata që thjesht duhet ta imponojmë këtë temë si primare, pa marrë parasysh se ajo në këtë moment duket i duket si barrë. (Petar Komnenić, javorja Monitor, Mali i Zi, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Tregu nuk mund t'i shkatërroi këto rrëfime. Mendoj se asnjë treg nuk mund ta shkatërroj një tregim të fortë nga lufta, ose një fakt të fuqishëm nga lufta. Për këtë absolutisht askush nuk mund të më bind.

(Mirsad Tokača, Qendra KërkimoreDokumentuese, BH, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Është shumë me rëndësi të flasim me gjuhën e fakteve. Problemi më i madh është që opinioni nuk ka qasje në faktet për krimet e as për proceset në Hagë.

Në kemi problem mu për atë se nuk i kemi faktet. Thjesht, deri te opinioni nuk vijnë faktet se çfarë është ndëshkimi, për çfarë është i tillë. (...) Televizioni kroat është televizion publik dhe ai nuk mund të bie aq poshtë deri te qëndrimi se krimet e luftës thjesht nuk na qenkan më në modë. Ju paguheni dhe ju duhet patjetër të paktën thjesht të raportoni për krimet. (Eugen Jakovčić, TV Jadran – emisioni Cenzura, Kroaci, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Opinionin merr informatat për krimet e luftës në një mënyrë kur jepen në programet informative dhe në mënyrën tjetër nga programet dokumentare. E ne do të mund të thoshim: „Hajt ta bëjmë një rrëfim të ngrohtë njerëzor.“ Kjo ka më shumë efekt se, të the-mi, një rrëfim informativ. Dhe kur e kemi fjalën te krimet e luftës, është e rëndësishme vetëm të flasim për fakte dhe me gjuhën e fakteve. (Mira LolićMočević, Radiotelevizioni i Republika Serbska, BH, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Krimet e luftës nuk janë temë për të cilën duhet të shkruhet duke i konfrontuar qëndrimet, por gazetari duhet t'i dënojë ato pa asnjë dyshim sepse respektimi i të drejtave të njeriut është obligim i tyre.

Pasi që gazetarët e bëjnë historinë, mendoj se duhet të kanë qëndrimin e tyre dhe të përgjigjen për këtë qëndrim. Nëse ky është i gabueshëm, luftënxitës ose nuk di çfarë, duhet të përgjigjen për këtë. (...) Nuk e kemi të drejtën e luftënxitjes, nuk e kemi të drejtën e gjuhës së urrejtjes, nuk e kemi të drejtën të bëjmë ftesë për vrasje. Këto nuk janë standardet e profesionit, por thjesht respekt për të drejtat njerëzore dhe qytetare. (Senka Vlatković, B92, Serbi, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Gjithnjë them se kur kemi të bëjmë me krimin, nuk guxojmë të jemi neutral, sepse e kemi viktimën. Duhet të jemi të anshëm, dhe duhet të jemi me viktimën. Ky është edhe obligim moral, jo vetëm profesional. Nëse do ta shkruaja një tekst ku viktimës së dhunimit dhe dhunuesit i jap hapësirën e njëjtë, dhe ia lë lexuesit ose shikuesit që vetë të nxjerrin përfundimet, një gjë e tillë do të ishte e paimagjinueshme. (...) Presupozimi i pafajësisë nuk i obligon pjesëmarrësit në debatin publik. Ky presupozim i obligon pjesëmarrësit në procesin gjyqësor dhe gazetarët që e përcjellin, dhe këtu duhet t'i vihet pika. (Dejan Anastasijević, javorja Vreme, Serbi, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Unë mendoj se gjithnjë është me rëndësi të tregohen dy anët e tregimit, të kemi edhe njërin edhe tjetrin bashkëbisedues, të dytë që janë në një konflikt, sepse askush nuk ka monopol ndaj të së vërtetës. Nuk e dimë asnjëherë kur jemi në gabim. (Igor Mekina, Dnevnik, Sllovenia, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Duhet të bëhet baza e përbashkët e të dhënave në Internet që do ta lehtësonte punën e gazetarëve.

Po ndoshta nuk është ide e keqe edhe të një internet faqeje, që në fund të fundit të kemi një bazë të përbashkët të të dhënave që do ta lehtësonte punën tonë prej gazetarëve, që të shihen ato njëzet, apo shtatëmbëdhjetë, apo pesëmbëdhjetë, apo sa janë, vite të punës të të gjitha organizatave, edhe të gjithë neve këtu që jemi marrë me këtë temë. (Dinko Gruhonjić, Beta/Radio Deutsche Welle/Shoqata e pavarur e gazetarëve të Vojvodinës, Serbi, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Një gjë për të cilën do të mund të mendoheni është mbledhja e informatave që i kanë organizatat joqeveritare ose ju në arkivat tuaja individuale. Dhe edhe nëse prokurorët nuk bëjnë diçka me këto materiale, qoftë në Hagë, qoftë në Beograd apo Sarajevë, tubimi i këtij materiali dhe prezantimi i tij përmes raportimit të pavarur në internet faqen, mund të jetë mënyra e inicimit të përgjegjësisë për ato krime më pak të prekshme dhe gjërat që prokurorët nuk mund t'ua gjejnë lidhjet e drejtpërdrejta me krimet e luftës. (Caitlin Reiger, Qendra ndërkombëtare për të drejtën tranzicionale, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).

Gazetarët e të gjitha serviseve publike në rajon mund të organizojnë prodhimin e një emisioni të përbashkët mbi të drejtën tranzicionale që do të transmetohej në të gjitha vendet e rajonit.

Të formohet një pull i gazetarëve me qëllimin që të organizojë dhe realizojë të themi një emision në muaj (...) që vetëm paktohet dhe ky do të ishte emision që në kohën e caktuar emitohet nga qendra dhe ne e marrim dhe e transmetojmë. (...) Dhe këtu do të ketë edhe gjëra që lidhen me krimet e luftës, ato tregime që shpesh mbesin anash, nuk arrijmë që ti tregojmë, gjithçka që ka lidhje me krimet e luftës, dhe çka atë muaj ka peshë dhe meriton që të futet në atë spektër të vogël, TV magazinën e përbashkët. (Gordana Petrović, RadioTelevizioni i Serbisë RTS, Konsultat rajonale me gazetarët, Sarajevë, BH, më 29 shtator 2007).